نه‌سخ له قورئاندا

قورئان له‌سوره‌تی (هود-1) دا ده‌ڵێت: ({الَر كِتَابٌ أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ}

(ئه‌مه کتێبێکه که‌ئایه‌ت‌و یاساکانی به‌شێوه‌یه‌کی راست‌و دروست پێکه‌وه په‌یوه‌ست کراون پاشان درێژه‌یان پێدراوه‌و زیاتر ڕوونکراونه‌ته‌وه)

وا تێده‌گه‌ین له‌م ئایه‌ته‌دا که خوا پێشوه‌خت ئایه‌ته‌کانی قورئانی نوسیوه‌و ڕێکیخستوون‌و دوایی بۆ محمه‌دی دابه‌زاندوون, دواتر ئایه‌ته‌کانی زیاتر شیکردۆته‌وه‌و ڕێکیخستون‌و له‌کاتی گونجاودا ئایه‌تی گونجاوی دابه‌زاندووه, ئه‌م توانسته‌ش له‌لایه‌ن خوای تواناو شارازاوه‌یه به‌ناوه‌ڕۆکی کاروباره‌کان‌و به‌و ڕووداوانه‌ش که له ده‌وارۆژێکی دوورو نزیکدا ڕوو ده‌ده‌ن.

هه‌روه‌ها له‌سوره‌تی (البروج-21-22) {بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَّجِيدٌ, فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ}

(به‌ڵێ ئه‌وه قورئانێکی به‌رزو پایه‌داره‌و له‌سه‌ر تابلۆی پیرۆز پارێزراوه)

راڤه‌کان له پێناسه‌ی (لوح محفوظ)دا زۆر دوور له‌مه‌به‌ست لایانداوه, هه‌ندێکیان کردویانه به گه‌وهه‌رێکی ره‌ونه‌ق سپی‌و درێژییه‌که‌ی به‌ئه‌ندازه‌ی درێژی نێوان ئاسمان‌و زه‌وییه‌و پانیه‌که‌شی به ئه‌ندازه‌ی نێوان ڕۆژهه‌ڵات‌و ڕۆژئاوایه, هه‌ندێکی

دیكەشیان كردویانەتە نێوان چاوەكانی (اسرافیل). هی دیكەش دەڵێن لاتەنیشتەكانییەتی.

پێش ئەوەی خوا زەوی و ئاسمان دروست بكات لەوحی مەحفوزی دروستكردووە هەموو ئەو شتانەی تێدا نووسیوە كە لە مرۆڤ و ئاژەڵان ڕوو دەدەن هەتا ڕۆژی قیامەت, هەر لە لەوحی مەحفوزدا خوا قورئانی نوسیوە.[1] كەواتە قورئان پێش دروستكردنی زەوی نوسراوە. زانایانیش تەمەنی زەوی بە (چوار ملیارو نیو) ساڵ مەزەندە دەكەن, هەروەها تەمەنی چیا بەفرینەكان لە بەستەڵەكی خواروو بە(35) سی و پێنج ملیۆن ساڵ مەزەندە دەكەن, هەروەها یەكەم مرۆڤ لەسەر ڕووی زەوی پێش حەوت ملیۆن ساڵ دەركەوتووە.[2] بەم شێوەیە دەتوانین بڵێین بەلایەنی كەمەوە پێش چوار ملیار ساڵ خوا قورئانی نوسیوەو لەو ماوەیەدا دروستیكردووەو لە لەوحی مەحفوزدا هەڵیگرتووەو پاراستویەتی و تێیدا ئایەتەكانی تەواو پتەو كردووە, وەك لەئایەتەكەی پێشوودا پێی وتین.

[1] تفسیر أبن کثیر للآیة 21 من سورة البروج

[2] TheEncyclopedia of World History, under http://www.bartleby.com/Prehistory

ئەگەر شوێن ئەم لۆژیکە بکەوین دەبینین هیچ هۆکارێك نییە تا خوا لە ماوەیەکی کورتی نێوان (23) ساڵی پەیامبەردا ئایەتی قورئان بگۆڕێ‌و ئایەتێکی دی لە شوێنی دانێت (نەسخ) چونکە بەدرێژایی ساڵانی پێشوو (واتە چەند ملیار ساڵێك- وەرگێر) پاراستونی‌و تەواو پتەوو ڕێکخستوون, خودی خۆشی لەئایەتەکەدا پێمان دەڵێت ئایەتەکان دانراون‌و ڕێکخراون‌و پاککرانەوەو پارێزران.

بەڵام با ئێستا بێین‌و بڕوانینە سورەتی (النحل- 101) {وَإِذَا بَدَّلْنَا آيَةً مَّكَانَ آيَةٍ وَاللّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ قَالُواْ إِنَّمَا أَنتَ مُفْتَرٍ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لاَ يَعْلَمُونَ }

(کاتێکیش ئایەتێك دەخەینە جێی ئایەتێکی تر, خواش خۆی دەزانێت چی دادەبەزێنێت, دەڵێن تۆ لە خۆتەوە شت هەڵدەبەستیت, نەخێر وا نییەو ئەوان زۆربەیان لەم کارەمان نازانن).

هەروەها لە سورەتی (البقرە- 106) دەڵێت: {مَا نَنسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَا أَوْ مِثْلِهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللّهَ عَلَىَ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}

(ئێمە ئایەتێك ناسڕینەوە (حوکمی ناوەستێنین) یان ئایەتێك لە بیر ناکەین مەگەر جوانترو باشتر, یان وەکو خۆی ئایەتێکی دیکە نەخەینە شوێنی, ئایا نازانی خوا بەسەر هەموو شتێکدا تواناى هەیە؟).

با پرسیار بکەین, یەکەم: بۆچی خوا ئایەتێك, هەرئایەتێك بێت, لەقورئاندا نەسخ دەکات لە کاتێکدا چەند ملیار ساڵێك قورئانی لەلا بووەو دەستکاری نەکردووە؟. پێش ئەوەی بۆ محمدی دابەزێنێت بۆچی گۆڕانکاری لە ئایەتەکاندا نەکرد ؟.

دووەهەم: ئەگەر ئایەتێك نەسخ دەکات بۆچی ئایەتێکی دی بەهەمان شێوەی ئەو لەبری دادەنێت؟

سێهەم: کەویستویەتی ئایەتێك نەسخ بکاو لە بری ئایەتێکی باشتر دابنێ ئەوە قورئان ئەو هەموو ساڵە لەلای خۆی بووە دەبوو پێش ئەوەی بۆ محمدی دابەزێنێت ئایەتی تۆکمەو باشتری دابنایە, بەڵام ئەو گۆڕانکارییەی کرد پاش ئەوەی بۆ محمدی دابەزاندبوو, بۆ..!!

کەواتە ئەم ئایەتە تازانەش پێش ئەوەی زەوی دروست بکات لە لەوحی مەحفوزدا نەبوون, بەڵکو خوا لەم دواییانەدا دروستی کردون تا جێگەی ئایەتە کۆنە مەنسوخەکان بگرێتەوە, ئەگەرنا دەبوو هەر لەسەرەتاوە ئایەتە تازەکان لە لەوحی مەحفوزدا هەبوونایەو هیچ پێویستی بەوە نەدەکرد ئایەتە کۆنە مەنسوخەکانی دابەزێنێت چونکە خوا لەبری کۆنەکان ئایەتی تازەی نوسیوە.

دەتوانین بلێین چەند بەشێك لە قورئان لە لەوحی مەحفوزدا نەبوون, لەمەوە دەلێین لەوحی مەحفوز وەك قورئان دەلێت هەموو شتێکی تێدا نەبووە, وەك موعتەزیلەکان دەلێن قورئان مەخلوقە.

(نەسخ واتە وەستانی حوکمی ئایەتێك‌و دانانی حوکمێکی تری ئایەتێکی نوێ لە شوێنی وەرگیرێ.) هۆکاری سەرەکی نەسخ لە قورئاندا بە باوەڕی من پەیوەستە بە بڵاوبوونەوەی ئیسلام لە دوو قۆناغی جیاوازدا, مەبەستم قۆناغەکانی مەککەو مەدینەیە.

ئەوکاتەی محمد لە مەککەدا بوو هەوڵی دەدا ئیسلام لەناو قورەیشییەکاندا بڵاوبکاتەوە لاواز بووەو جگە لە مامەکەی (ابوب طالب) کەس پاریزگاری لێنەکردووە. لەبەر ئەمە لە توانایدا نەبووە لەشێوەی فەرمانکردندا لەگەڵ قورەیشیەکاندا قسە بکات, لەبەر ئەم هۆیە دەبینین بەشی هەرەزۆری ئایەتەکانی مەککی لێبوردەیی زۆر گەورەی لە بەرامبەر کافرەکان تێدایە. بۆ نموونە:

1- {وَأَنْ أَتْلُوَ الْقُرْآنَ فَمَنِ اهْتَدَى فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَن ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَا أَنَا مِنَ الْمُنذِرِينَ}.[3]

---
[3] النمل 92

(فەرمانم پێكراوە قورئان بەردەوام بخوێنمەوە ئەوەی هیدایەتی لێوەرگرت ئەوە بۆ خۆی هیدایەتی وەرگرتووە ئەوەشی گومرا دەبێت ئەی محمد تۆ پێیان بلێ من تەنها ئەوەم لەسەر بێدارتان بكەمەوە).

2- {وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَقُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنزِلَ إِلَيْنَا وَأُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَإِلَهُنَا وَإِلَهُكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ}.[4]

گفتوگۆ لەگەڵ ئەهلی كتێب (یەهودیو مەسیحی) مەكەن بە جوانترین شێوە نەبێ.

3- {وَمَن كَفَرَ فَلَا يَحْزُنكَ كُفْرُهُ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ}.[5]

(ئەوەی كوفر دەكات كافرییەكەی خەفەتبارت نەكات)

4- {فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَانتَظِرْ إِنَّهُم مُّنتَظِرُونَ}.[6]

(ڕوو لە كافرەكان وەرگێڕەو گوێیان مەدەرێو چاوەڕێ بە چونكە ئەوان چاوەڕوانن)

---

[4] العنكبوت 46

[5] لقمان 23

[6] السجدة 30

5- فَمَنِ اهْتَدَى فَلِنَفْسِهِ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَا أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ}.[7]

(ئەوەی ڕێبازی هیتایەت بگرێتە بەر ئەوە خۆی قازانجی کردووە, ئەوەشی گومڕا بووە گومڕاوییەکەی هەر لەسەر خۆی دەکەوێت, -ئەی محمد- تۆ وەکیلی ئەوان نیت)

6- {وَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا}.[8]

(لەسەر ئەو شتانەی دەیلێن خۆڕاگربەو بە جوانترین شێوە بەجێیان بهێڵە).

7- {وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلًا}.[9]

(وازم لێ بهێنە, بۆ ئەوانەی خاوەن نازو نیعمەتنو ئایینی من بە درۆ دەخەنەوە, کەمێك مۆڵەتیان بدە)

8- {فَإِنْ أَسْلَمُواْ فَقَدِ اهْتَدَواْ وَّإِن تَوَلَّوْاْ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلاَغُ وَاللّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ}.[10]

---

[7] الزمر 41

[8] المزمل 10

[9] المزمل 11

[10] ال عمران 21

(ئەگەر تەسلیم بوون ئەوە بەراستی هیدایەتی خوایان وەرگرتووە, خۆ ئەگەر باوەڕ نەهێنن, ئەوە تۆ تەنها ئەوەندەت لەسەر پەیامەکە بگەیەنیت, خوای گەورەش بەندەکانی خۆی دەبینێ)

9- {وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ}.[11] (چاکترین و جوانترین شێوی کارو کردەوەت بخەڕوو, ئیتر دەبینی ئەو ساردییەی لەنێوان تۆ ئەواندا هەیە دەبێتە دۆستایەتیەکی گیانی بەگیانی).

هەروەها زۆربەی ئایەتە مەککییەکان چیرۆکن دەربارەی یونس و هودو یوسف و ئیبراهیم و ئەهلی کەهف (ئەشکەوت) و ئەسراو مریەم و نوح و.. تاد. پەیامبەریش لەگەڵ خەڵکی مەککە دادەنیشت و چیرۆکی پێشینەکانی بۆ دەگێرانەوەو باسی نازو نیعمەت و خۆشییەکانی بەهەشت و پلەوچەشنی ئەشکەنجەی دۆزەخی بۆ دەکردن, خەڵکی مەککەش بە چیرۆکەکانی پێدەکەنین, چونکە کەسێك هەبوو بەناوی (النضر بن عبد بن الحارث) دەچووە مەجلیسەکانی پەیامبەرەوەو لەوە خۆشتر چیرۆکی لەسەر پاشاکانی ڕۆم دەگێڕایەوە, دواتر ئەم ناوبراوە ژیانی خۆی لەم پێناوەدا دانا.

---

[11] فصلت 34

بەڵام دوای ئەوەی محمد كۆچی كـرد بـۆ مەدینـەو لـەناو ئـەوس‌و خەزرەجـدا سەقامگیر بوو پایەی بەهێز بوو ئاخاوتنی گـۆڕاو لەگەڵیـشیدا ئایەتـەكان تونـدتر دەركەوتن‌و هانی خەڵكی بۆ شەڕ دەدا, لەبەر ئەم هۆیە هـەر دەبـوو ئـەو ئایەتـە مەككیانە هەڵوەشێنێتەوە یان لەكاریان بخات كە ئامۆژگاری بەوە دەكـرد لەگـەڵ كافران‌و خاوەن كتێبەكاندا ئاسانكاری بكرێت, لـەبری ئەوانـە چـەندین ئایـەتی مەدینی نوێی توندی خستە ناو سورەتە مەككییەكانەوە كە لەناو مەككەدا كۆتایی پێهێنابوون, لەو نموونانەی كە سورەتی مەككین‌و لە مەدینەدا ئایـەتیان تێكـەوڵاو كردووە ئەم چەند دانەیە بەنموونە دەهێنینەوە:

1- سورەتی (الانعام)مەككییەو (65) ئایەتەو (6) ئایەتی مەدینی تێدایە

2- سورەتی (الاعراف)مەككییەو (205) ئایەتەو (5) ئایەتی مەدینی تێدایە

3-سورەتی (یونس)مەككییەو (109) ئایەتەو (2) ئایەتی مەدینی تێدایە

4- سورەتی (النحل)مەككییەو (128) ئایەتەو (1) ئایەتی مەدینی تێدایە

5- سورەتی (الاسراء)مەككییەو (110) ئایەتەو (8) ئایەتی مەدینی تێدایە

6- سورەتی (مریم)مەككییەو (98) ئایەتەو (3) ئایەتی مەدینی تێدایە

7- سورەتی (القصص)مەککییەو (87) ئایەتەو (5) ئایەتی مەدینی تێدایە[12]

هەروەها چەندین سورەتی مەدینیش هەن ئایەتی مەککیان تێکەڵاو کردووە بۆ نموونە سورەتی (الانفال) مەدینیەو حەوت ئایەتی مەککی تێکەڵاو کراوە کە لە ئایەتی بیستەمەوە دەست پێدەکات, بەهۆی ئەم زیادکردنە لە سورەتەکاندا هەر دەبوو ناکۆکیو دژەوانە لەناو ئایەتەکاندا ڕوو بدەنو جیاواز بن لەو سورەتانەی لە مەککە یان لە مەدینەدا باسکراون, هەر بۆیە بیرۆکەی نەسخیان داهێنا.

ڕاستییەکەشی ئەوەیە کە ئایەتەکان نەسخ نەبوون بەڵکو ئەو ئایەتانەی کە لە مەدینەدا سەریان هەڵداو خرانە ناو سورەتە مەدینیەکانەوە ناکۆك بوون جا کاتێك تێبینی ئەم ناکۆیەیان کرد وتیان ئەمانە نەسخ بوونەتەوە, ئەمەش دەمانباتەوە بۆ هەمان پرسیاری سەرەتا: ئەگەر ئەم قورئانە پێش ئەوەی جیهان دروستبکرێت لەلەوحی مەحفوزدا نوسرا بوو بۆچی ئەم ئایەتو سورەتانە بەشێوەیەکی ڕێكو پێكو وردو ڕیزبەند نەکران بەبێ ئەوەی تیکەڵ لەنێوانیاندا بکرێو ئایەتی مەدینی بخرێتە ناو سورەتی مەکیەوەو بە پێچەوانەوە؟

[12] أعتمدت في عدد الآيات المكية والمدينية على تفسير الجلالين، الطبعة الثالثة عام 2000 ، مؤسسة الرسالة، بيروت (مصدر سابق)

دوای ئەوەی محمد پێگەی خۆی توندکردو لە نێوان ئـەوس‌و خەزرەجدا خـۆی پەنادا یەکەم سورەتی مەدینی دابەزی کەسورەتی بەقەرەیەو لـە ئایـەتی (190)دا دەڵێت {وَقَاتِلُواْ فِي سَبِيلِ اللّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلاَ تَعْتَدُواْ إِنَّ اللّهَ لاَ يُحِبِّ الْمُعْتَدِينَ}

(بجەنگن لە پێناوی خوادا دژی ئەوانەی دژتان دەجـەنگن‌و دەسـتدرێژی مەکـەن چونکە خوا دەستدرێژکەری خۆش ناوێت).

لێرەوە محمد ریگەی بە(شەڕ)دا لە دژی موشریکەکان, بەڵام نابـێ دەسـتدرێژی بکەنە سەر کەس گەر دەستدرێژیان لەسـەر نـەکردبن, دوای ئـەو ئایەتـە ئایـەتی (91) دەڵێت: {وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُم مِّنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلاَ تُقَاتِلُوهُمْ عِندَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ فَإِن قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاء الْكَافِرِينَ}

(لەهەر شوێنێك موشریکەکانتان بەردەست کەوت‌و دەستان بەسەریاندا رۆیشت بیانکوژن‌و دەربەردەیان بکەن وەك چۆن ئەوان دەربەردەیان کردن, فیتنـەش لـە کوشتن گەورەترە).

ئەوەتا تەنها بەوەی محمد لە مەدینەدا سەقامگیر بوو, پێگەی خۆی داکوتی, خـوا فەرمان دەردەکات شەڕ بکەن‌و لە هەر شوێنێك کافریان بینی بیانکوژن.

هەروەها لەسورەتی (التوبة– 12) دەڵێت:

وَإِن نَّكَثُوٓاْ أَيْمَانَهُم مِّن بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُواْ فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُواْ أَئِمَّةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لاَ أَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنتَهُونَ

(گەر لەدوای پەیمانەکە پەیمانیان شکاندو گاڵتەیان بەئایینەکەتان کرد ئەوا دژی سەرانی کافران شەڕ بکەن چونکە ئەوانە هیچ ئیمانێکیان نییە بەڵکو کۆتایی بەبێئیمانیان بهێنن).

هەروەها لەئایەتی پێنجی هەمان سورەتی دەڵێت

فَإِذَا انسَلَخَ الأَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاقْتُلُواْ الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَاحْصُرُوهُمْ وَاقْعُدُواْ لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ فَإِن تَابُواْ وَأَقَامُواْ الصَّلاَةَ وَآتَوُاْ الزَّكَاةَ فَخَلُّواْ سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

(گەر مانگە حەرامکراوەکان تەواو بوون (مانگە حەرامکراوەکان بریتین لەم چوار مانگە عەرەبییە: ذوالعقدة، ذوالحجة، محرم، رجب، وەرگێڕ) لەهەر شوێنێك موشریکەکانتان بینییەوە بیانکوژن، بیانبەن، چواردەوریان بتەنن، بەهەموو شێوەو شێوازێك بۆسەیان بۆ دابنێن، جا ئەگەر هاتوو تەوبەیان کردو

نوێـژیان کـردو زەکاتیـان دا ئـەوە وازیـان لێ بهێـنن چـونکە خـوا لێخۆشـبوو دلۆڤانە). ئەمەش ئەم ئایەتەیە کە بەئایەتی شمشێر بەناوبانگە.[13]

(ابن کـثیر) لەتەفسیرەکەیدا دەڵێت: ئەم ئایەتە هـەموو عەهـدو پـەیمانێکی نێـوان محمـدو موشـریکەکانی هەڵوەشـاندووەتەوە هـەر چـەندە مـاوەی پەیمانەکـەش درێژبێت. ئەم ئایەتەی ناو قورئان بەتـەنها سەدوبیـستو چـوار ئایـەتی قورئـانی لەکارخستووە (نەسخ کـردووە).[14] زەمەخـشەریش دەڵێـت: یەکـەمین ئایـەتێك لەمەدینەدا دابەزییێتو کوشتنی کـافران حـەڵاڵ بکـات ئـەم ئایەتەیـە. هـەروەها دەڵێت یەکەمین ئایەتە کەکوشتنو کوشتار حەڵاڵ بکاو لەمەدینە دابەزییێت پـاش دابەزینی حەفتا ئایەت هاتووە کەلەمەککەدا دابەزیوەو باس لەلێبوردەیی بەخشین دەکات. لەبەر ئەوە هەموو ئایەتە ناسخەکان مەدینینو هەموو ئایەتە مەنسوخەکان مەککین.

خوا لەسورەتی (الرعد-39)دا دەڵێت:

{يَمْحُو اللّهُ مَا يَشَاء وَيُثْبِتُ وَعِندَهُ أُمُّ الْكِتَابِ}

[13] الناسخ والمنسوخ: هبة الله بن سلامة البغدادي، الدار العربية للموسوعات، بيروت، ص 128

[14] نفس المصدر ونفس الصفحة

(خوا ویستو ئارەزووی لەسەر هەر شتێك هەبێت دەیكوژێنێتەوە یان بەرو پایەداری دەكات چونكە سەرچاوەی هەموو كتێبەكانی لەلایە).

رازی دەڵێت: سەرچاوەی هەموو كتێبەكان (أم الكتاب) لەوحی مەحفوزەو هەموو ڕووداوەكانی جیهانی سەرەوەو جیهانی خوارەوەی تێدا تۆمار كراوەو حاڵو ئەحواڵی هەموو دروستكراوێكی تا ڕۆژی قیامەت تێیدا چەسپێنراوە.

هەروەها رازی وتویەتیپەیامبەری خوا (د.خ) وتی: خوا خۆی بەتەنها بوو هیچ شتێكی لەگەڵ نەبوو, پاشان لەوحەكەی دروستكردو تێیدا هەموو ئەحواڵ رووداواكانی خەڵكی تارۆژی قیامەت چەسپاند.

لەحەدیسێكی (ابي درداء) دەربارەی پەیامبەر دەڵێ: پەیامبەر وتی: خوا لەدوای نیوە شەودا تەماشای ئەو كتێبە دەكاتو جگە لەو كەس ئەو كتێبە نابینێت, ئەوەی بیەوێت لای دەباتو ئارەزووشی لێبێت دەیەسپێنێت.[15]

كەواتە تەنانەت لەوحی مەحفوزیش دەكەوێتە بەر نەسخو گۆڕانكاری. ئەمەش تەفسیری ژمارەیەكی بێشوماری ئایەتی مەنسوخ دەكات.

لەقورئاندا زانایانی ئیسلام نەسخیان كردووە بەسێ بەشەوە، بەشی یەكەم: خوێندنەوەی مەنسوخ بووە بەڵام حوكمەكەی ماوە. واتە ئایەتەكە لەناو قورئاندا

[15] الرازي: التفسير الكبير، المجلد 19، ص 66 نقلاً عن تفسير القرطبي للآية 39 من سورة الرعد

نەماوەو لابراوە بەڵام کار بەحوکمەکەی دەکرێ. بەشی دووهەم: خوێندنەوەی ئایەتەکەو حوکمەکەشی مەنسوخ بووە. واتە نەئایەتەکە لەقورئاندا ماوە نەحوکمەکەشی ماوە بەڵکو تەنها ماوەیەك کاریکردووەو ئێستا لەناوچووە. بەشی سێهەم: حوکمەکە مەنسوخ بووەو خوێندنەوەی ماوە. واتە ئایەتەکە لەقورئاندا هەیەو دەخوێندرێتەوە بەڵام هیچ حوکمێکی لێوەرناگیرێت. گەر بەشی یەکەم وەربگرین دەبینین چەندین ئایەت هەن لەقورئاندا نەماون تابخوێندرێنەوە بەڵام حوکمیان هەر هەیە. بۆ نموونە (الحسين بن المناوى) دەڵێت: ئەوەی لەقورئاندا نوسرا بوو ئێستا دەرهێنراوە لەناو ئەو دڵەدا دەرنەهێنراوە کە لەبەریکردووە, دوو سورەتن, ئەو دوو سورەتەش ناویان (الخلع)و (الحفد). هەروەها لە(ثبوت)ەوە دەگێڕنەوە کە ئەم دوو سورەتە لەمەصحەفەکەی (ابن عباس)و (أبي بن كعب)دا هەبوون کە ئەمانەن:

یەکەمیان: (بسم الله الرحمن الرحيم اللهم أنا نستعينك ونستغفرك ونثني عليك ونخلع ونترك من يضجرك)

دووەمیان: (اللهم إياك نعبد ولك نصلي ونسجد واليك نسعى ونحفد نخشى عذابك ونرجو رحمتك إن عذابك بالكفار ملحق).[16]

[16] البيان في تفسير القرآن للخويي، المجلد الاول ص 142 نقلاً عن الناسخ والمنسوخ للبغدادي ص 31

گەر لەم ئایەتانە ورد ببینەوە شتێکی وەها تێیدا نابینین کە مایەی نەسخ کردنی بێت. هەموو ئەو شتانەی لەم دوو سورەتەدا وتراون لەشوێنی دیکەی قورئاندا هەن‌و دەخوێندرێنەوە. ئیتر هۆی نەسخ بوونەوەی چیە؟؟ ئایا ئەمە بۆ ئەوە نەسخ کراوە کەخوا ویستویەتی لەقەبارەی قورئان کەم بکاتەوەو ڕێگە لەو دووبارە بوونەوەیە بگرێت کە لەسورەتی تردا هەبوو؟ ئەمە دوورە لەگونجاندنەوە چونکە سێ بەشی قورئان دووبارە، یان ڕاستییەکەی ئەوەیە بلێت هۆی سەرەکی بۆ نەبوونی ئەم دوو سورەتە لەقورئاندا دەگەڕێتەوە بۆ محمد یان ئەو کەسانەی قورئانیان کۆ کردۆتەوەو ئەم دوانە بەسەریاندا تێپەڕیوەو لەبیریان چووە بینوسن، بەو بەڵگەیەی کە تا ئێستاش لەهەردوو مەصحەفەکەی (ابن عباس و أبي بن كعب) ماون‌و لەناو نەچوون. ئەمەش ڕەنگە گرفتێك بۆ زانایانی ئیسلام دروست بکات چونکە خوا دەڵێت:

{إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ}.[17]

(ئێمە خۆمان قورئانمان دابەزاندووەو هەر ئێمەش پارێزگاری لێدەکەین).

هەروەها چەندین ئایەت هەن وەك ئەم دوو سورەتە لەقورئاندا نەسخ بوونەتەوەو نابینرێن. بەڵام حوکمەکانیان ماوە. (ابو عبيد) لەڕێی چەند سەنەدێکەوە دەڵێ:

[17] الحجر 9

(حميدة بنت ابي يونس) وتويەتی: باوکم لەتەمەنی هەشتا ساڵیداو لەمەصحەفەکەی عائیشەدا ئەم ئایەتەی بۆ خوێندومەتەوە

(إن الله و ملائكته يصلون على النبي يا ايها الذين آمنوا صلوا عليه و سلموا تسليما، و على الذين يصلون الصفوف الاول).[18]

ئەم ئایەتە ئێستا لەم مەصحەفەدا (قورئان- مەصحەفی عوسمانی کوڕی عەففان) نەماوە. (المسور بن مخرمة) دەڵێ: عومەری کوڕی خەتتاب بەعەبدولڕەحمانی کوڕی عۆفی وتووە: ئەوە ئەو ئایەتە نابینیتەوە کەدەڵێ (جاهدوا كما جاهدتم اول مرة) ئەوە لەکوێ دەبیینینەوە؟ عەبدولڕەحمانیش پێی دەڵێ وەك ئایەتەکانی دیکە لابراوە.[19]

بۆی هەیە ئەم وەڵامەی عەبدولڕەحمانی کوڕی عۆف هەندێك تیشك بخاتە سەر ئەوەی چی ڕوویدابێت، چونکە ئەو دەڵێت وەك ئایەتەکانی دیکە لابراوە، ناڵێت وەك ئایەتەکانی دیکە نەسخ بووە هەموو نەسخێکیش لەم دەروازەیەوە بەنەسخ دانانرێت بەڵکو بەلابردن کەدەگەڕێتەوە بۆ لەبیرچوون جگە لەوەش هیچ هۆیەك نییە بۆ ئەوەی خوا ئەم ئایەتانە لەقورئاندا نەسخ بکاتو حوکمەکەی بهێڵێتەوە.

[18] الاتقان في علوم القرآن، المجلد الاول، ص 25 نقلاً عن الناسخ والمنسوخ ص 29
[19] الناسخ والمنسوخ، ص 30

(ابـو عبیـدە) دەڵێـت: (عائیـشە) وتویـەتی: سـورەتی (الاحـزاب) لـەزەمـەنی پەیامبەردا کەدەخویندرایەوە دووسەد ئایەت بوو، کاتێك عوسمانی کوڕی عەففان مەصحەفەکانی کۆکردەوەو نوسییەوە تەنها ئەوەی لێماوەتەوە کە ئێستا هەیە.[20]

تەبەرانی لە(ابن عمر)ەوە دەڵێ: دوو پیـاو سـورەتێکیان خوێنـدەوە کـە پێـشتر پەیامبەر بۆی خوێندبوونەوە، ئەوان بەردەوام ئـەو دووسـورەتەیان دەخوێنـدەوە، شەوێکیان نوێژیان دەکـرد هەرچـەند هەوڵیانـدا لـەکاتی نوێژەکـەدا سـورەتەکە بخوێننەوە بەڵام نەیانتوانی یەك پیتی بڵێن، چوونەلای پەیامبەرو ئـەم مەسـەلەیەیان بۆ باس کرد ئەویش وتی: ئـەو سـورەتە نەسـخ بووەتـەوەو لـەبیراکراوە ئێـوەش پشتگوێی بخەن.[21]

بەشـی دووهـەمیش کـە خوێندنـەوەش و حوکمەکەشـی نەسـخە، یـاخود بڵـێن حـوکمی لابـراوەو ئایەتەکـەش لەقورئانـدا نـەماوە، ئەمـە بـەئاگاداری خـودی پەیامبەرکراوە، لە(عبدالله بن مسعود)ەوە دەگێڕنەوە: پەیامبەری خوا سـورەتێکی بۆ خویندمەوەو منیش لەبـەرمکردو لەمەصـحەفەکەی خۆمـدا نوسـیم. کاتێـك

[20] ألاتقان في علوم القرآن المجلد الاول ص 25/ نقلاً عن الناسخ والمنسوخ للبغدادي ص 29(مصدر سابق) (واتە 73 ئایەت ماوە. وةرطێڕ).

[21] الناسخ والمنسوخ لابن سلامة البغدادي،ص 31 (مصدر سابق)

گەیشتینە شەو لەسەر جێگەی نوستن بیرم لێکردەوە زانیم کە هیچم لەبیر نەماوە، چووم مەصحەفەکەم هێناو کردمەوە تا بزانم چۆنە بینیم پەڕەکە نوسینی لەسەر نەماوە، ئەمەم بۆ پەیامبەر گێڕایەوە ئەویش وتی: ئەی کوڕی مەسعود ئەوە هەردوێنێ هەڵگیرا.[22]

باوەڕکردن بەم ڕیوایەتە گرانە چونکە هیچ لۆژیك نییە خوا ئایەتێك دابەزێنێو دوایش خۆی یان فریشتە بنێرێ تا لەمەصحەفەکەی دەربهێنێن، بەڵام ئەمە ئەوەمان بۆ دەردەخات کە سورەت هەبوونو ئێستا ون بوونو لەگەڵ خۆیاندا حوکمەکەشیان ون بووەو لەوانەیە لەبەر نەخوێندنەوەیان بۆ ماوەیەك لەبیر خەڵکی چووبێتەوە. چونکە زانایانی ئیسلام پێیان وتوین نەسخ لەبەرئەوە ڕووی داوە چونکە وردە وردە ئەحکامەکان گۆڕاون بۆ نموونە وەك حەرامکردنی مەشروب، بەلام ئەم ئایەتانەی باسمان کردن هیچ حوکمێکی تێدا نەبووەو بەنەسخ بوونیشی حوکمی هیچ سورەتو ئایەتێکی دیکەی نەگۆڕیوە، ئەی ئیتر بۆچی نەسخ بوو.؟

بەشی سێهەمیش، حوکمی نەسخ بووەو خوێندنەوەی ماوە، ئەم بەشە گەورەترینیانەو زۆرترین ئایەتی ناسراوی نەسخی لەخۆگرتووە، ژمارەی ئەو

[22] الناسخ والمنسوخ لابن سلامة (طبعة 1960) ص 5

سورەتانەی کە لەقورئاندا ماونو هیچ حوکمێکیان لێوەرناگیرێ شەستو سێ سورەتە.[23] بۆ نموونە خوا دەڵێ:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَةً ذَلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَأَطْهَرُ فَإِن لَّمْ تَجِدُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ }.[24]

(ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە کاتێك ویستان چپەیەك یان قسەیەکی نهێنی لەگەڵ پەیامبەردا بکەن پێش ئەوەی ئەو کارە بکەن خێرێك بکەن چونکە ئەوە چاکترو خاوێنترە بۆتان، خۆ ئەگەر نەتانبوو ئەوە خوا لێخوشبوو میهرەبانە). کاتێك ئەم ئایەتە دابەزی خوا داوای لەموسڵمانان کرد گەر ڕاوێژێکی پەیامبەریان کرد، یان چوونە مەجلیسەکەیەوە بەهەر هۆیەك بێت دیارییەکی پێشکەش بکەن، لەوانەیە موسڵمانان حوکمی ئەم ئایەتەیان بەدڵ نەبووبێتو دیارییان بەپەیامبەر نەبەخشیبێت، ئیتر خوا ئایەتەکەی نەسخ کردووەو ئایەتێکی دیکەی لەجێگەی دانا کە دوای هەمان ئایەت لەهەمان سورەتدا دێت

{أَأَشْفَقْتُمْ أَن تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَاتٍ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ}.[25]

---

[23] نفس المصدر، ص 66

[24] المجادلة 12

(ئەوە لەوە دەترسان بەئەنجامگەیاندنی خێرێك پێش ئەوەی بەنهێنی قسەبکەن هەژار دەبن؟ ئێوە کەئەم کارەتان نەکردووە خوالێتان خۆش بووە..هتد).

لەوەوە واتێ دەگەین زۆر بەخێرایی ئەم نەسخە ڕوویدابێت. جا ئایا ئەمە ئەوە دەسەلمێنێت کە ئەوەی ئەم ئایەتەی دابەزاندووە بیری لەئەنجامەکەی نەکردۆتەوە، وەك یەهودییەکان لەمەککەدا دەیانوت؟؟. یاخود ئەوەتا ئەوەی ئەم ئایەتەی هێناوە مرۆڤ بووەو مرۆڤیش وەك هەر سیاسیەکی ئەمڕۆی ئێمە قابیلی هەڵەیە؟ بڕیار دێنێو گەر میللەت لێی نارازی نەبوو دوای چەند ڕۆژێك ئیلغای دەکەنەوە.

جا لەبەر ئەوەی خوا حوکمی ئایەتەکەی نەسخ کردووە ئیتر سوودی هەبوونی ئەو ئایەتە لەقورئاندا چییە؟ بۆچی بەجارێك هەڵنەگیرا وەك ئەو ئایەتانەی خوێندنەوەیان نەماوەو حوکمیان ماوە؟ بیرۆکەی ئەوەی خوا چەند ئایەتێکی نەسخ کردبێت بەڵام وازی لەوە هێنابێت ئایەکان لەقورئاندا بمێننەوە، هەروەها لابردنی چەند ئایەتێكو مانەوەی حوکمەکەی هەرگیز لەگەڵ لۆژیکدا یەك ناگرێتەوە.!!

---

[25] المجادلة 13

(ابن سلامة) دەڵێت: دابەزینی ئەو ئایەتانەی مەنسوخن (واتە حوکمیان نەمابێت، وەرگێڕ) لەمەککە زۆرن، هەروەها ئەو ئایەتانەی کە ناسخن (واجێی مەنسوخەکانی گرتبێتەوە) لەمەدینەدا زۆرن. زۆرینەی ئایەتە مەنسوخەکان مەککین چونکە پەیامبەر لەو قوناغەدا لاواز بووەو ویستویەتی ئایینی ئیسلام بەکردەوەی جوانو لێبوردەی لەبەرچاوی خەڵکی مەککە خۆسەویست بکات.

سورەتەکانی قورئانیش دەبنە سێ بەشەوە، بەشی یەکەمیان بریتین لەو سورەتانەی کە ناسخیان تێدایەو مەنسوخیان تێدا نییە. ئەم سورەتانەش هەموویان مەدینین جگە لەسورەتی (الاعلى) کەسورەتێکی مەککیە ژمارەی سورەتەکانیش شەشنو ئەمانەی خوارەوەن:

(الفتح، الحشر، المنافقين، التغابن، الطلاق، الاعلى)

بەشی دووهەمیش ئەو سورەتانەن کە مەنسوخیان تێدایەو ناسخیان تێدا نییە, ژمارەیان چل سورەتەو زۆرینەیان مەککین کە یەکەمیان بەسورەتی (الانعام) دەسپێدەکاو بەسورەتی (الکافرون) کۆتایی دێت. بەشی سێهەمیش ئەو سورەتانەن کە مەنسوخیش و ناسخیشیان تێدایەو ژمارەیان بیستو پێنج سورەتە، بەسورەتی (البقرة) دەست پێدەکاو بە(العصر) کۆتایی دێت.[26]

---

[26] الناسخ والمنسوخ، ص 48 (مصدر سابق)

نەسخ هەمیشە دەبێ وابێت كە ئایەتێك ئایەتێكی پێش خۆی ناسخ بكات ئیتر هەر لەو سورەتەدا بێت یان لەسورەتێكی دیكەدا. كەچی ئایەتی (234) لەسورەتی بەقەرە ئایەتێكی دوای خۆی نەسخ كردووە: ئایەتی 234 دەڵێ:

(ئەو پیاوانەی دەمرن‌و ژنەكانیان جێدەهێڵن پێویستە ژنەكان ماوەی چوار مانگ‌و دەشەو چاوەڕێ بكەن‌و شوو نەكەنەوە، هەر كاتێك گەیشتە كۆتایی مانگانەكەیان (عدة) ئەوە گوناهیان لەسەر نییە شوو بكەنەوە....هتد). كەچی ئایەتی (240) دەڵێت: (ئەو پیاوانە دەمرن‌و ژنەكانیان جێدەهێڵن پێویستە لەسەر پیاوان وەسیەت بكەن تاماوەی ساڵێك لەماڵی مێردیاندا بمێننەوەو دەرنەچن....هتد).

ئیتر لۆژیك چۆن لەگەڵ ئەمەدا یەكدەگرێتەوە كە ئایەتێكی مەنسوخ لەدوای ناسخەوە دابەزیبێت بۆچی ئایەتی دووهەمی پێش دابەزاندنی هەر لەبنەڕەتدا هەڵنەوەشاندەوە كە دەیزانی مەنسوخ دەبێ؟؟

باشترین تەفسیری لۆژیكی بۆ ئەم ئایەتە ئەوەیە كە خوا ئایەتی یەكەمیانی دابەزاندووە كە دەڵێ دەبێ چوار مانگ‌و دەڕۆژ چاوەڕێ بن دوایی مەسەلەكە تێكەڵاو بووەو نوسەرەكە ئەوەی لەبیرچووە كە ئەم ئایەتەی نوسیوە هاتوو ئایەتی دووهەمی نووسی كەدەڵێ: پێویستە ژنەكان بۆ ماوەی ساڵێك دانیشن.!! ئەمەش

نەریتی عەرەب بووە پێش ئەوەی ئیسلام دەرکەوێت، کاتێکیش ئایەتی یەکەم لەو ئایەتەوە نزیکە کە دەڵێت مانگانەی ژن (عدة) سێ مانگە، وتویانە ئایەتی یەکەم ئەوی دیکەی نەسخ کردۆتەوە، ئەمەش پێچەوانەی لۆژیکە. ڕەنگە کەسێك تێبگات کە خوا ئایەت بەئایەت نەسخ بکات ئەمەش ئاسایی بێت بەڵام گەر فەرموودەی پەیامبەر ئایەتێك نەسخ بکات ئەمە جێگەی سەرسوڕمانە..!! بەتایبەتی کەقورئان پێمان دەڵێ:

الر كِتَابٌ أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ[27]

(ئەمە کتێبێکە بەڵگەو یاساکانی بەشێوەیەکی ڕاستو دروست پێکەوە دانراون، دواتریش درێژەیان پێدراوەو شی کردنەوەی زیاتریان بۆ کراوەو ئەم کارەش لەلایەن یەکێکەوە کراوە کە بەڕاستی بەتواناو شارەزایە).

هەروەها {سُورَةٌ أَنزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا وَأَنزَلْنَا فِيهَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لَّعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ}.[28]

ئەمە سورەتێکە ئێمە دامانبەزاندووەو تێدا شتمان فەرزکردووەو بەڵگەو فەرمانی ئاشکرامان تێدا نوسیوە تابیرتان بکەوێتەوەو داوەری پێبکەن).

---

[27] هود 1

[28] النور 1

ئەوەتا خوا دەڵێت ئەم سورەتەی دابەزاندووەو بەسەر خەڵكیدا فەرزی كـردووە، یەكێك لـەو شتانەی كەلەو سورەتەدا بەسەر خەڵكیدا فـەرزی كـردووە جەڵـدی زیناكەرە:

{الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِئَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُم بِهِمَا رَأْفَـةٌ فِـي دِيـنِ اللَّـهِ إِن كُنـتُمْ تُؤْمِنُـونَ بِاللَّـهِ وَالْيَـوْمِ الْـآخِرِ وَلْيَـشْهَدْ عَـذَابَهُمَا طَائِفَـةٌ مِّـنَ الْمُؤْمِنِينَ}.[29]

زیناكەری مێو نێر هەریەك لەوان یەكی سەد جەڵدیان لێبدەن..تاد.

لەناو قورئاندا هیچ ئایەتێك نابینین كە ئەم ئایەتەی نەسخ كردبێتەوە، بەڵام لەبـەر ئەوەی پەیامبـەر لـەجیاتی جەڵـد ڕەجمـی ژنێكـی زیناكـەری كـرد بـەم شـێوەیە سوننەتەكەی پەیامبەر ئایەتی خوای نەسخ كردوو لەقورئان بەرزتر بووەوە. ئـەوەی زانراوە ئەوەیە كە یەكەم جار قورئان دێت ئینجا سـوننەت بەدوایـدا دێـت دوای ئەو دوانەش ئینجا كردارو گوفتاری صەحابەكان دێت. بەڵام (هبةالله بـن سـلامة البغـدادی) دەڵێ: هەندێك سـوننەتی پەیامبـەر هەنـدێك ئایـەتی قورئـانی لـەكار خستووە[30] جائەگەر خوا وتبێتی {إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ}.[31]

---

[29] النور 2

[30] الناسخ والمنسوخ ص 26 (مصدر سابق)

ئیتر چۆن دەبێت حەدیسێك پەیامبەر وتبێتی هێزەکەی لەسەروی هێزی خواوەیە کەوتویەتی قورئان وەك ئەوەی دابەزیوەو هەیە دەیپارێزێ!؟

ئەگەر بۆ نەسخ کردنی هۆکاری زانراو هەبن کەشەرعێکی نوێ لەبری شەرعێکی کۆن دادەنرێ لەبەر ئەوەی سودی بۆ موسڵمانان هەیەو ئێمە ئەو هۆکارانەمان بزانیبا ئەوە تێگەیشتنمان بۆ زەرورەتی نەسخ دەبوو، بەڵام گەر بێتو هۆکارەکان سیاسی بن نەك سودگەیاندن بەموسڵمانان ئەو کاتە بۆ قبوڵکردن زەحمەتتر دەبێت.!! بۆ نموونە کاتێك محمد لەمەککەدا بووەو هەوڵیداوە مەیلی یەهودییەکان بۆ لای ئایینە تازەکەی خۆی ڕاکێشێو (بیت المقدس)ی کردە قیبلەی خۆیو یەهودو چیرۆکەکانی یەهودییەتی کردبێتە بابەتی سەرەکی زۆرینەی سورەتەکانی قورئان کە لەمەککەدا دادەبەزین، هەروەها ڕووبەڕووی (بیت المقدس) بۆ ماوەی سیانزەساڵ لەمەککەو دوای کۆچەکەشی بۆ مەدینە بەردەوام نوێژی ئەکرد بەو هیوایەی یەهودییەکان بەلای خۆیدا ڕاکێشێ، بەڵام لەدوای کۆچەکەی بەتێپەڕبوونی حەڤدە مانگو سەرنەکەوتنی لەڕاکێشانی مەیلی یەهود بەلای خۆیدا دەبینین محمد قیبلەکەی خۆی گۆڕیەوە بۆ مەککە کە هەرگیز نوێژی تێدا نەکردووە تەنانەت ئەو ساڵانەشی کە تێیدا

---

[31] الحجر 9

ژیاوه. كاتێكیش خەڵكی پرسیاریان كرد ئەم گۆڕانكارییە لـەپای چـی كەسـوود بەمەبەسـتێك ناگەیـەنێت، وەڵامەكـەی لەسـورەتی بەقـەرەدا ئایـەتی (142)دا دەدرێتەوە:

{سَيَقُولُ السُّفَهَاء مِنَ النَّاسِ مَا وَلاَّهُـمْ عَـن قِبْلَـتِهِمُ الَّتِي كَـانُواْ عَلَيْهَـا قُـل لِّلّـهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَن يَشَاء إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ}

(خەڵكە گەوجو كەودەنـەكان دەڵـێن چـی وایلێكـردن پـشت بكەنـە ڕووگـە (قبلة)ی پێشوتان؟ (ئەی محمد) پێیـان بڵـێ ڕۆژهـەڵاتو ڕۆژئاوایـە بـۆ خوایـەو یستو ئـارەزووی لەهـەر كەسـێك هـەبێت بـەرەو ڕێبـازی ڕاسـت ڕێنمـوویی دەكات).

ئەم وەڵامە پرسیارەكە بەبێ وەڵام دەهێڵێتـەوە, ئێمـە دەزانـین كـە ڕۆژهـەڵاتو ڕۆژئاوا هی خوایەو قودسیش لەلایەنەكانیەوە دەرناچێت، ئـەی گۆڕانەكـە بـۆ؟؟ ئەگەر ڕۆژهەڵاتو ڕۆژئاوا هی خوایەو گرنگ نییە ڕوو لەهەر كوێیەك بكەی بۆ نوێژ بۆچی بەبەردەوامی ڕوو لـەقودس نوێـژی نـەكرد؟؟ تەنانـەت ئـەم ئایەتـەش نەسخ بوەتەوە بەئایەتێكی دی فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ.[32]

---

[32] البقرة 149

ئەو پرسیارەی ئێمە دەیکەین وەڵامی دووهەمیمان لەئایەتی 143ی هەمان سورەت دەداتەوە لەوەڵامی یەکەمی قایلکەرتر نەبوو وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنتَ عَلَيْهَا إِلاَّ لِنَعْلَمَ مَن يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّن يَنقَلِبُ عَلَى عَقِبَيْهِ.[33]

ئەو ڕووگەیەش ڕووت تێکرد بوو گۆڕانکاریمان بەسەرهێنا تەنها بۆ ئەوەبوو بزانین بۆمان دەرکەوێت کێ شوێنکەوتی پەیامبەر دەبێت و کێش پاشەو پاش هەڵدەگەڕێتەوە).

ئەم وەڵامەش قایلکەر نییە چونکە کاتێك خوا بۆ ماوەی پانزە ساڵ فەرمانی بەمحمد کرد بەڕووی قودسدا نوێژ بکات ئایا بۆ ئەوە بوو بزانێت کێ شوێنکەوتەی پەیامبەر دەبێ و کێش لێی هەڵدەگەڕێتەوە؟؟ کاتێك کەڕووگەیان قودس بوو هیچ موسڵمانێك هەڵنەگەڕایەوەو هەموو موسڵمانانیش ڕوولەوێ نوێژیان کردوو هەڵنەگەڕانەوە. دواجار خوا بۆ خۆی لەپێش دروستکردنی هەرکەسێك دەزانێ چی دەکات ئیتر چۆن بەگۆڕینی ڕووگەیەك لەقودسەوە بۆ مەککە تاقیاندەکاتەوە؟؟

دواتر وەڵامی سێهەم لەئایەتی (144 البقره)دا هات:

[33] البقرة 143

قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاء فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ فَوَلُّواْ وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ

(ئێمە چاوگێڕانو دەموچاوی تۆ بۆ ئاسمان دەبینین، پەیمان بێت ڕووت لەقیبلە وەرگێڕین بۆ ئەو شوێنەی کە تۆ پێی ڕازیت، دەڕووت وەرگێڕە بۆ لای (مسجدالحرام) کەعبە، ئێوەش ئەی باوەڕداران لەهەرکوێیەکن بەرەو ئەوێ ڕووتان وەرگێڕن).

کەواتە ڕووداوی گۆڕینی قیبلە بۆ ئەوە بوو کە محمد قیبلەی یەکەمجاری بەدڵ نەبوو کە پانزەساڵ ڕوولەوێ نوێژی کرد، جا بۆچی زووتر بەخوای نەوت کە بەو قیبلەیە قایل نییە؟ ئەی بۆچی خوا ڕاینەگەیاند کە پەیامبەرەکەی بەو قیبلەیە ڕازی نییە؟

جا کاتێکیش یەهودییەکان بەردەوام گاڵتەیان بەم ڕوو وەرچەرخانە کرد بەئایەتی (145)ی هەمان سورەت وەڵامی دانەوە

وَلَئِنْ أَتَيْتَ الَّذِينَ أُوْتُواْ الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَّا تَبِعُواْ قِبْلَتَكَ وَمَا أَنتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ وَمَا بَعْضُهُم بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ.

(گەر بچینە لای ئەوانەی کتێبیان بۆ هاتووە (یەهودیەکانو مەسیحیەکان)و هەر بەڵگەیەکت پێ بێت شوێنکەوتەت نابنو ڕووناکەنە قیبلەکەی تۆ، تۆ

شوێنكەوتەی قیبلەی ئەوان نیتو هەندێكیش لەوان شوێنكەوتەی قیبلەی یەكتر نابن..). كەواتە بۆیە محمد ڕوولەقودس نوێژی دەكرد تامەیلی یەهودییەكان بۆلای ئایینەكەی خۆی ڕاكێشێ بەڵام خوا پێی ڕاگەیاند كە ئەگەر هەموو موعجیزەكانیشیان بۆ بهێنێ شوێنكەوتەی نابن. واقعحاڵیش ئەوەیە كە قودس قیبلەی یەهودیو مەسیحیە، هەروەها بۆ ماوەیەكی درێژیش (هەندێك نەبێت كەس شوێنكەوتەی قیبلەی كەسی دیكە نابێت) ڕاست نییە. لەڕووی ماناشەوە لەسورەتی (الكافرون) دەكات كە لەسەرەتای دەستپێكردنی وەحیدا دابەزیوە ئەی محمد تۆ بڵێ: ئەی كافرەكان من ئەوە ناپەرستم كە ئێوە دەیپەرستن، ئێوەش ئەوە ناپەرستن كە من دەیپەرستم، ئەوەش ناپەرستم كە ئێوە پەرستوتانە....هتد). كاتێك لەڕاكێشانی مەیلی یەهودییەكان بۆ لای خۆی ڕەش بین بوو هەوڵیدا قوڕەیشییەكان بۆ لای خۆی ڕاكێشێ بۆ ئەمەش دەچوو لەمەجلیسەكانیاندا دادەنیشتو قورئانی بۆ دەخوێندنەوە. لەیەكێك لەو دانیشتنانەدا سورەتی (النجم)ی دەخوێندنەوە. لەیەكێك ئایەتی(19) وتی:

(أفرأيتم اللات والعزى، ومناة الثالثة الاخرى، تلك الغرانيق العلى، وان شفاعتهن لترجى)

(ئێستا ئەمانە لەقورئاندا نین– وەرگێڕ) زۆر لەقوڕەشییەکان دڵخۆش بوونو وتیان (محمد دانیناوە بەخواکانیانداو هیچ شتێکی وەهای تێدا نییە گەر بچینە ناو ئایینەکەیەوە). بەڵام دواتر محمد بەهەڵەکەی خۆی زانیو ئەم چەند دانەیەی لەسورەتەکەدا نەسخ کردو وتی: (ئەوە شەیتان خستیە دڵمەوە).

هەر بۆیە ئەم چەندا دانەیە ناونراوەبە (ئایەتە شەیتانیەکان– الآيات الشيطانية) کاتێکیش کە پەیامبەر بەم کارەی خەفەت زۆری بۆ هێنا خوا ئایەتی (52)ی سورەتی (الحج)ی بۆ دابەزاند:

{وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّى أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ}

ئەی محمد پێش تۆ هیچ پەیامبەرێکمان نەناردووە کە هیوای نەخواستبێت، بەڵام کاتێك ئاواتی خواستووە شەیتان شتی خۆی تێکەڵ بەئایەتەکانی دەکات، ئینجا خوا فریای کەوتووەو ئەوەی شەیتان فڕێی داوەتە دڵییەوە دەیسڕیتەوەو ئەوەی خۆی دەچەسپێنێت.)

کەواتە شەیتان بۆی هەیە دەخالەتی لەو وەحیانە کردبێت کە خوا بۆ پەیامبەرەکانی پێش محمد ناردبوونی، بەڵام خوا ئەوانەی شەیتانی نەسخ کردۆتەوە. بۆچی خوا بەو شێوە زۆرە لەسەر کاری شەیتان ئارام دەگرێ؟ بۆچی

خوا ڕێگایەکی تۆکمەتری نەدۆزییەوە تاوەحییەکانی پێبباتو ئەویش ناچار نەبێت ئەوانەی شەیتان نەسخ بکاتەوە؟

پێشتر زانیمان کە خوا نەیزەك دەنێرێ تا شەیتانەکانی پێ بسوتێنێو ڕێگرییان لێبکات کەگوێهەڵنەخەن وە شت لەفریشتەکان ببیستن، ئایا بۆ خوا ئاسانتر نەبوو ڕێگایەکی هاوشێوەی بۆ پارێزگاریکردنی وەحییەکانی بدۆزیبایەتەوە؟ خوا لەئایەتی ناوبراودا دەڵێ: (ثُمَّ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ) (دوایی خوا یاساو داوەرییەکانی خۆی دەچەسپێنێت) واتە لەدوای نەسخکردنی ئەوانەی شەیتان خستونیەتە ناو ئایەتەکەوە. ئایا ئەوە باشتر نەبوو پێش ئەوەی ئایەتەکان دابەزێنێت بیچەسپاندنایە تا شەیتان زەفەریان پێنەبات؟ ئەوە دەزانین گەر خوا شتێکی ویست دەڵێ: (کن، فیکون، ببە، ئەبێت) ئەی بۆ بەشەیتانی نەوت (قف، بوەستە, لاتعبث بآیاتنا, گاڵتەو سوکایەتی بەئایەتەکانمان مەکە) یان هەرشتێکی دیکەی لەوبارەیەوە پێ بڵێ، بەتایبەتی کەشەیتان توانیوێتی وەحی هەموو پەیامبەران پێش محمد بگۆڕێ. پێشتر بینیمان ئەو کاتەی خوا پێش ئەوەی محمد بنێرێ قسەی لەگەڵ مەلائیکەتەکاندا دەکرد شەیتانەکان گوێیان دەگرت, بەڵام دوای ئەوەی محمدی نارد ئیتر ئاسمانی بەنیازەك پاراست بۆ ئەوەی شەیتانەکان گوێنەگرن.

خوداكان
www.xwdakan.com
xwdakan@gmail.com
تێڕوانینێکی زانستیانە لە ئایین و خوێندنەوەیەکی ڕەخنەگرانە بۆ ئیسلام
خوێندنەوەیەکی ڕەخنەگرانە بۆ ئیسلام. ن: د.كامل النجار. و: مەریوان هەڵەبجەیی . پ: مەحمود موحەممەد عوسمان